

**Government Organizations and Supports on Aquaculture and Fisheries of Turkey
From the Early Years of the Republic to 2020**

**Cumhuriyetin İlanından 2020 Yılına Türkiye'nin Su
Ürünleri Üzerine Kamu Örgütlenmeleri ve Desteklemeleri**

Türk Denizcilik ve Deniz Bilimleri Dergisi

Cilt: 6 Sayı: 2 (2020) 144-157

İsmet AK¹ , İsmet BALIK^{2,*}

¹*Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Kahramanmaraş İl Koordinatörlüğü,
Kahramanmaraş-Türkiye*

²*Akdeniz Üniversitesi, Kemer Denizcilik Fakültesi, 07058, Konyaaltı-Antalya-Türkiye*

ABSTRACT

In the first years of the establishment of the Republic of Turkey, fisheries was managed by some regulations and then in 1939 the Ministry of Transport was authorized to manage of fisheries. In the following years, since the lease of fishing areas was carried out by the Ministry of Finance, the management of fisheries was transferred from the Ministry of Transport to the Ministry of Finance. Since the expected development could not be achieved, the General Directorate of Fisheries and Fisheries Affairs which was established in 1950 under the Ministry of Economy and Trade was authorized for fisheries management. By 1971, fisheries management was given to the Ministry of Agriculture and has been under the same ministry since then. In order to increase the fish production, Halk Bank started to

provide credit support in 1942. In the following period, low tariffs were applied by the State Railways for fish transportation, and within the scope of Marshall Aids, two and a half million dollars were allocated for the development of fisheries in the program of 1949-1950. The most important supports for the development of the fisheries sector started to be given in the 1980s. In those years, important incentives were provided for the strengthening of the fishing fleet, the establishment of fish meal and fish oil factories, and to increase aquaculture. Today, important supports continue to be given, especially for increasing aquaculture.

Keywords: Fisheries, Government Organizations, Government Supports, Republic Period, Turkey

Article Info

Received: 27 May 2020

Revised: 26 June 2020

Accepted: 20 July 2020

* (corresponding author)

E-mail: ibalik@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda bazı nizamnamelerle yönetilen su ürünlerinin yönetimi için 1939 yılında Ulaştırma Bakanlığı yetkilendirilmiştir. Daha sonraki yıllarda ise, su ürünleri avlanma yerlerinin kiralama işlemi Maliye Bakanlığı tarafından yapıldığından su ürünleri yönetim yetkisi de Ulaştırma bakanlığından Maliye Bakanlığına devredilmiştir. Bu yapılanmadan beklenen gelişme sağlanamadığı için balıkçılık yönetimi 1950 yılında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına bağlı olarak kurulan Su Ürünleri ve Balıkçılık İşleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. 1971 yılına gelindiğinde, su ürünleri yönetimi Tarım Bakanlığına verilmiş ve o yıldan buyana da aynı bakanlık bünyesinde. Su ürünleri üretimini artırmak için, 1942 yılında Halk Bankası tarafından kredi desteği verilmeye başlanmıştır. Daha sonraki süreç içerisinde balık nakliyesi için Devlet Demiryollarınca düşük tarife uygulanmış, Marshall Yardımları kapsamında 1949-1950 yılı programında balıkçılığının kalkındırılması amacıyla iki buçuk milyon dolar tahsis edilmiştir. Sektörün gelişmesi için en önemli desteklemeler ise 1980'li yıllarda verilmeye başlanmıştır. O yıllarda balıkçılık filosunun güçlendirilmesi, balık unu ve balık yağı fabrikalarının kurulması ve su ürünleri yetiştiriciliğinin artırılması için önemli teşvikler sağlanmıştır. Günümüzde de özellikle kültür balıkçılığının artırılması için önemli destekler verilmeye devam edilmektedir.

Anahtar sözcükler: Cumhuriyet dönemi, Kamu desteklemeleri, Kamu örgütlenmeleri, Su ürünleri, Türkiye

1.GİRİŞ

Su ürünleri, dünya genelinde insanların beslenme ihtiyaçlarının önemli ölçüde karşılandığı besin kaynakları arasındadır. Bu besin kaynağının üretimini gerçekleştiren su ürünleri sektörü ise su kaynaklarında yaşayan bitkisel ve hayvansal canlıları, kıyıda ve açık denizlerde yapılan su ürünleri avcılığını, yetiştiricilik üretimini, işleme ve değerlendirme tesislerini, su ürünleri yetiştiriciliğinde ve avcılığında kullanılan araç gereçleri, hasat sonrası kayıpları önlemeye yönelik soğuk depo tesislerini, ağ üretimini, gemi çekek yerlerini ve balıkçı barınaklarını, deniz araçlarını, balık hallerini ve satış noktalarını, su ürünleriyle ilgili eğitim konularını, her türlü bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerini kapsamaktadır (DPT, 2001).

Ülkeler, doğal kaynaklarını hem korumak hem de onlardan azami faydayı sağlayabilmek için araştırma, geliştirme ve izleme faaliyetleri yürütürler. Türkiye sahip

olduğu hem deniz ve içsu kaynaklarının ekolojik yapılarının zarar görmesini engellemek hem de bu kaynaklardan daha fazla su ürünleri elde etmek için özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sürekli bir arayış ve çaba içerisinde olmuştur. Konuyla ilgili çıkarılan mevzuatlar ve kurulan kamusal örgütlenmelerdeki sürekli değişimler bunun en açık göstergesidir. Bu çalışmada, doğal kaynakların korunması, işletilmesi, balıkçıların örgütlenmesi ve desteklenmesi, su ürünleri üretiminin artırılması için Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar olan süreç içerisindeki gelişmeler araştırılmıştır.

2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN 1990 YILINA SU ÜRÜNLERİ KAMU ÖRGÜTLENMESİ

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'deki su ürünleri hizmetleri nizamnamelerle yönetilmekteydi. Bu konuda çıkarılan ilk mevzuat, 1926 yılında çıkarılan Kabotaj

Kanunu olmuştur. Bu kanun ile karasularımızda balıkçılık faaliyetinde bulunma hakkı Türklere verilmiştir (Aksungur, 2004).

Kamuya ait su kaynakları Maliye Bakanlığı tarafından kiralandığından diğer su ürünleri kamu hizmetleriyle ilgili olarak da 1928 yılından itibaren Maliye Bakanlığı yetkilendirilmiştir. Ancak bu tarihten 1934 yılına kadar su ürünleri yönetim hizmetlerini yürüten Maliye Bakanlığı tarafından avlanma yerlerinin kiralanması dışında su ürünleri üretimine fazla bir katkı sağlanamamıştır (DPT, 2001). Bu durumu gören dönemin yöneticileri tarafından 1934 yılında Deniz Mahsulleri ve Avcılığı Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu kurum su ürünleri yönetimi konusunda oluşturulan ilk kamu örgütlenmesi olmuştur. Ülkemiz su kaynaklarında üretim yerlerinin belirlenmesi, su kaynaklarının korunması, stok dengesinin sağlanması, avcılık araç gereçlerinin standartlarının belirlenmesi, avcılık sonrası kayıpların azaltılmasına yönelik işleme tesislerinin kurulmasının teşvik edilmesi, avcılık gemilerine soğuk depo odalarının kurulması, su kirliliğinin önlenmesi, su kaynaklarında bilimsel çalışmalar yapılması, eğitim programlarının oluşturulması kurumun başlıca görevleri arasında yer almıştır (Yurtoğlu, 2017). Deniz Mahsulleri ve Avcılığı Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile avcılık bir nizama bağlanmış ve mevcut su ürünleri stokları korunmaya çalışılmıştır.

Bu Genel Müdürlüğünde zamanla su ürünleri yönetimi konusunda beklentileri karşılayamadığı görülmüş ve 1939 yılında su ürünleri yönetim hizmetleri yetkisi Ulaştırma Bakanlığına devredilmiştir (DPT, 2001). Su ürünleri yönetimi konusunda çalışma alanı kısıtlı kalan Ulaştırma Bakanlığı da sektörün gelişmesine fazla bir katkı sağlayamamıştır. Bunun üzerine su ürünleri yönetim yetkileri 1950 yılında bu bakanlıktan alınarak Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde kurulan Balıkçılık ve Avcılık İşleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı tarafından su ürünleri sektörünün

geliştirilmesi ve üretimin artırılması amacıyla bir kongre düzenlenmiş, toplantıda ülke balıkçılığının kalkındırılması programının tespit edilmesi gerektiği, su ürünleri avcılığının yetersiz olduğu, takip edilen avcılık yöntemlerinin su ürünlerine zararlı olmadığı aksine stoklarda artış sağlandığı kararı alınmıştır. Ayrıca kongrede; kamu aracılığıyla sektöre kredi sağlanması, bilimsel çalışmalar yapılması üzerinde durulmuştur (Saygun, 1951).

Bu amaçla, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde ülkemiz balıkçılığında hasat ve avcılık sonrası kayıpların önlenmesi amacıyla 1952 yılında Ankara'da 40 milyon TL sermaye ile Et ve Balık Kurumu kurulmuştur (Şekil 1). Et ve Balık Kurumunun kurulması ile birlikte Zeytinburnu kombinasında günlük 20 ton balık işleyecek kutu konserve fabrikası ve teneke kutu üretim tesisi yapılmıştır (İnal, 1955).

Et ve Balık Kurumu, su ürünleri araştırma ve geliştirme konularında Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü ile birlikte bir çok su ürünleri araştırma projesinin gerçekleştirilmesini sağlamış, avcılık sonrası kayıpların minimize edilerek sektörün gelişmesine önemli katkılar yapmıştır (DPT, 2001). Ancak, ne var ki 1990'lı yıllarda 35 iş yerinde faaliyet gösteren kurumun 18 işletmesi satılmış, 5 işletmesi kamu kurumlarına bedelsiz olarak devredilmiş, 3 işletmesi ise kapatılmıştır. Akabinde (1993 yılı) Yüksek Planlama Kurulu kararı ile kurumun adı Et ve Balık Ürünleri A.Ş., 2005 yılında yayınlanan bir kararname ile de Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü, son olarak da 2013 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Et ve Süt Kurumu olarak değiştirilmiştir.

Şekil 1. Et ve Balık Kurumu

1965 yılına gelindiğinde su ürünleri yönetimi konusunda önemli bir adım atılarak Tarım Bakanlığı bünyesinde Su Ürünleri Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Böylece su ürünleri hizmetleri tek elde toplanarak, sektör sorunlarının hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması sağlanmıştır (Arpa, 2003).

FAO bünyesinde balıkçılıkla ilgili bir alan oluşturulması ve su ürünleri hizmetlerinin yönetilmesinde yaşanan sorunlar ülkemizde de su ürünleri alanında kapsamlı bir kanuna ihtiyacı ortaya koymuştur. Bu ihtiyacın karşılanması için 1971 yılında 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu çıkarılmış ve yayımlanarak yürürlükteki yerini almıştır (DPT, 2001). Yayımlanan bu kanun ile Osmanlı döneminde doğal kaynakların korunması amacıyla çıkarılan nizamnameler yürürlükten kaldırılmıştır (Aksungur, 2004). Su ürünleri kanununun uygulamaya konulması ile 1971 yılında Su Ürünleri Genel Müdürlüğü merkez teşkilatı, taşrada ise 10 İl'de Bölge Müdürlükleri oluşturulmuştur. Bu dönemde balıkçılığın alt yapısı olan balıkçı barınaklarının yapımına devam edilmiş, avlanılan ürün miktarı artmış ve yetiştiricilik teşvik edilerek üretim artışı sağlanmıştır. Ancak, 1983 yılında yeni bir düzenlemeyle Su Ürünleri Genel Müdürlüğü tekrar Daire Başkanlığı seviyesine indirgenmiştir (DPT, 2001). Hemen iki yıl sonra (1985 yılı) Su Ürünleri Daire Başkanlığı da kaldırılarak su ürünleri hizmetleri, kurulan Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ile Koruma ve Kontrol Genel Müdürlükleri bünyelerinde ihdas edilen Su Ürünleri Daire Başkanlıklarına devredilmiştir (Aksungur, 2004).

3. TÜRKİYE'NİN 1990'DAN 2020 YILINA SU ÜRÜNLERİ KAMU ÖRGÜTLENMESİ

Su ürünleri alanında araştırma, üretim, koruma ve kontrol hizmetlerinin 1991 yılında yapılan yeniden yapılanma ile daha önceki adı Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı olan, Tarım ve Köyişleri

Bakanlığı tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Resmi Gazetenin 9.08.1991 tarihli ve 20955 sayılı sayısında yayınlanan 7.08.1991 tarih ve 441 sayılı Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Resmi Gazete, 1991), su ürünleriyle ilgili hizmetlerin ilgi alanlarına göre bakanlık bünyesindeki genel müdürlükler tarafından yerine getirilmesini emretmektedir. Bunun yanısıra 1380 sayılı su ürünleri kanunda da 2003 yılında düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir. Ayrıca bu kanuna dayanılarak Su Ürünleri Yönetmeliği, Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Sirküler, Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği ile Balıkçı Barınakları Yönetmeliği çıkarılarak (DPT, 2007) balıkçılığın daha efektif yönetilmesi yönünde adımlar atılmıştır. Burada son 30 yıl içerisinde özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde teşkilatlanmış ve su ürünleri hizmet yükümlülüğü bulunan Genel Müdürlükler ve görevlerinden bahsetmekte yarar vardır.

3.1. TÜGEM (Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin ikinci bölümünde yer alan bakanlığın ana hizmet birimlerinden biri de TÜGEM olarak bilinen Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğüdür. Bu Genel Müdürlüğün su ürünleriyle ilgili görevleri adı geçen kararnamenin 9. Maddesinin *b* fıkrasında “*Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığınca hazırlanan program ve master projeler doğrultusunda bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretim kaynaklarının en iyi şekilde kullanılması, verimliliğin artırılması, ürünlerinin çeşitlendirilmesi, kalitenin iyileştirilmesiyle ilgili uygulama projeleri hazırlamak, bunların gerektirdiği ürün işleme, temizleme, istasyon, müessese, laboratuvar ve benzeri tesislerin kurulması için Bakanlık Makamına teklifte bulunmak, kurulmalarını desteklemek ve teknik yardımda bulunmak*” ve *c* fıkrasında

“Hayvancılığın ve su ürünlerinin gelişmesini sağlamak ve bu istikametteki çalışmaları yönlendirmek gayesi ile uygulama projeleri yapmak, yaptırmak, soy kütüğü sisteminin kurulmasına yardımcı olmak” şeklinde belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1991).

TÜGEM’in 1994 yılında balık yetiştiriciliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile yapılmış olduğu bir anlaşmayla baraj göllerinde yüzey alanının %1’lik kısmının su ürünleri yetiştiriciliğine ayrılması sağlanmıştır. Bu uygulama neticesinde baraj göllerinde yapılan kafes balıkçılığı hızla yaygınlaşmış ve özellikle alabalık üretiminde önemli bir artış sağlanmıştır (DPT, 2001). Ayrıca, su ürünleri yetiştiriciliğinin artırılması için çeşitli zaman dilimlerinde yem, yavru ve porsiyonluk balık üretimi teşvikleri uygulamaya konulmuştur. Doğal göl, gölet ve baraj göllerinde üretimi artırmak için yavru balık takviyesi gibi önemli görevleri ifa etmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak yeniden yapılanma sürecinde bu Genel Müdürlüğün su ürünleriyle ilgili görevlerini yerine getirmek üzere 8.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile BSGM (Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü) kurulmuştur. Dolayısıyla, TÜGEM’in görevleri bundan böyle BSGM tarafından yürütülmektedir.

3.2. KKGGM (Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin yine ikinci bölümünde kurulduğu belirtilen Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğünün görevleri, adı geçen kararnamenin 10. Maddesinin e fıkrasında “Su ürünleri avcılığının esaslarını belirlemek bu konuda Su Ürünleri Kanununun ilgili maddelerinde belirtilen görevleri yapmak” şeklinde açıklanmıştır (Resmi Gazete, 1991).

Kısa adı KKGGM olan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü bünyesinde su ürünleriyle ilgili Su Ürünleri Dairesi Başkanlığı, Su Ürünleri Hijyeni ve Balık Hastalıkları ile Mücadele Şubesi, Su Ürünleri Kontrol Şubesi, Balıkçılık Yapıları ve Teknolojisi Şubesi bulunmaktaydı. Bu daire başkanlıkları kanalıyla su kirlilik kontrolleri, işleme tesislerini hijyen açısından denetlenmesi, avcılık ruhsatlarının ve çalışma izinlerinin verilmesi, ihracat işlemlerinin düzenlenmesi ve gerekli kontrollerin yapılması, kalıntı kontrol ve denetimlerinin yürütülmesi, barınaklarla ilgili işlem ve kontroller gerçekleştirilmiş, avcılıkla ilgili esaslar belirlenmiştir (DPT, 2001). Özellikle av yasaklarının belirlenmesi ve uygulanması konusunda önemli görevleri yerine getiren bu Genel Müdürlüğün görevleri de 8.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan BSGM’ne devredilmiştir.

3.3. TAGEM (Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 12. Maddesinin d fıkrasında TAGEM olarak bilinen Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün görevleri de “Hayvan hastalıklarında kullanılan aşı, serum, biyolojik ve kimyasal maddeler ile koruma ilaçlarını, bunların bileşimine giren etkili ve yardımcı maddelerinin norm ve özelliklerini tesbit etmek ve bu hizmetleri yerine getirmek için araştırmalar yapmak” olarak belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1991). Bu Genel Müdürlük tarafından su kaynaklarında verimlilik açısından durum tespiti, su ürünleri üretimini ve yetiştiricilikte tür çeşitliliğini artırma amaçlı ve su ürünleri işleme, avlama ve yetiştiricilik teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, balık hastalıklarının tedavileri ve su kirliliğinin önlenmesine birçok araştırmalar yapılmış ya da yaptırılmıştır (Arpa, 2003). Bu Genel Müdürlüğün yerine 8.06.2011 tarihli Resmi

Gazetede yayınlanan 3.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile su ürünleri alanında da benzer görevleri ifa etmek üzere yerine Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

3.4. TDGM (Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü)

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında 1991 yılında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan ve su ürünleri hizmet yükümlülüğü olan bir diğer Genel Müdürlükte TDGM (Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü)’dür. Bu Genel Müdürlüğün görevleri arasında söz konusu kararnamenin 11 maddesinin b fıkrasına göre *“Bakanlığın görev alanına giren kooperatifçiliği teşvik etmek ve geliştirmek üzere, kooperatif ve üst kuruluşların kurulmasına izin vermek, etüt ve proje yaptırmak veya gerektiğinde yapmak, kooperatiflere ait tesislerin işletilmesinde yardımcı olmak, teknik ve mali yardımda bulunmak, gerektiğinde ilgili kooperatifleri idari, mali ve hukuki yönden kontrolörler aracılığı ile denetlemek”* ve c maddesinde *“Yukarıda yer alan görevlerin yapılması maksadıyla tesis edilen fonların kullanılmasını sağlamak”* şeklinde belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1991). Bu maddelerden de belirtildiği üzere su ürünleri Birlik ve Kooperatiflerinin kurulmasının teşvik edilmesi, kooperatif ve birliklerin izin işlemlerinin gerçekleştirilmesi, kontrol ve denetimlerinin yapılması, kooperatifler bünyesinde faaliyette bulunan tesislerin işletilmesine yardımcı olunması, araştırma yapılması konularında teknik ve mali destekte bulunulması, proje yapılmasının sağlanması Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğünün görevleri arasındadır (DPT, 2007).

3.5. Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığının görevi; ülkemizdeki su ürünleri mevzuatının Avrupa Birliği mevzuatına uyumunu koordine etmektir (DPT, 2001). Bu daire

başkanlığı 8.06.2011 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılarak benzer görevleri yürütmek üzere yerine Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Resmi Gazete, 2011).

3.6. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

Türkiye’de Orman teşkilatının sürekli değişen bakanlıklar bünyesinde yer almış olması nedeniyle geçmişte Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü de farklı bakanlıklar bünyesinde yer almıştır. Halihazırda Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde yer alan bu Genel Müdürlük, orman sınırları içerisinde yer alan göl, akarsu ve göletlerde sportif amaçlı avlanma, bu alanlarda yetiştiricilik üretimini teşvik etme, dağlık alanlarda turistik aktiviteler geliştirme, su kaynaklarında yaban hayatı koruma, olta balıkçılığını geliştirme ve yaygınlaştırma çalışmalarında faaliyet göstermektedir.

3.7. DSİ (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü)

Kısa adı DSİ olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, 6200 Sayılı Kanun’la 18 Aralık 1953 tarihinde kurulmuş ve 1954 yılında teşkilatlanmıştır. Kuruluş amacı ülkemizdeki bütün su kaynaklarının plânlanması, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu olan bu Genel Müdürlüğün kontrolü altındaki göl ve göletlere balıklandırma çalışmaları yapmak, baraj göllerinde balık geçiş noktalarının yapım ve kontrollerini yapmak, stok durum kontrollerini tespit etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Kuruluşundan itibaren farklı bakanlıklara bağlı olarak faaliyet gösteren bu Genel Müdürlük, 15 Temmuz 2018 tarihli ve 30479 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname Numarası: 4) ile Tarım ve

Orman Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

3.8. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Çevre Bakanlığı, su ürünleri ile ilgili olarak su kaynaklarında kirliliğin önlenmesi ve yetiştiricilik yapılmak üzere hazırlanan yatırım projelerine ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) raporunun verilmesinden sorumludur.

3.9. Milli Emlak Genel Müdürlüğü

Kamu tasarrufunda bulunan su kaynaklarının avcılık ve üretim amaçlı kiralanması işlemleri bu Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir (DPT, 2001).

3.10. Sahil Güvenlik Komutanlığı

İçişleri Bakanlığına bağlı Sahil Güvenlik Komutanlığı; Özellikle kaçak avcılıkla mücadele ederek stok dengesinin korunmasını sağlamaktadır (DPT, 2001).

3.11. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Deniz ve tatlı su kaynaklarında kurulumu planlanan yetiştiricilik tesislerinin seyrüsefer açısından herhangi bir engel teşkil edip etmediğini proje aşamasında değerlendirmekle sorumludur. Ayrıca, Balıkçılığın alt yapısını oluşturan balıkçı barınaklarının inşası Tarım ve Orman Bakanlığı'nın talepleri doğrultusunda Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.

3.12. Sağlık Bakanlığı

Su ürünlerinin çevre ve gıda sağlığı açısından denetim ve kontrolü Sağlık Bakanlığınca yapılmaktadır.

3.13. Su Ürünleri İle İlgili Diğer Kurumlar

3.13.1. Ziraat Bankası

Su ürünleri ile ilgili üretim, avcılık, işleme, pazarlama konularındaki yatırımlara kredi

sağlama görevi Ziraat Bankası tarafından yerine getirilmektedir.

3.13.2. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)

Cumhuriyet dönemi devlet yapılanması içerisinde istatistiki verilerin toplanması ve kamuoyuna açıklanması görevini yürütmek üzere başbakanlığa bağlı olarak 1926 yılında Merkezi İstatistik Dairesi kurulmuştur. Günümüze kadar olan süreç içerisinde adı geçen Daire Başkanlığı 1930 yılında İstatistik Umum Müdürlüğü, 1945 yılında İstatistik Genel Müdürlüğü, 1952 yılında yeniden İstatistik Umum Müdürlüğü, 1962 yılında tekrar İstatistik Genel Genel Müdürlüğü, 1962 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü ve son olarak 2005 yılından beri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) hizmet vermektedir (Anonim, 2020a). Bu kurum su ürünleri ile ilgili olarak avcılık ve yetiştiricilik üretimine ilişkin elde edilen istatistiki verileri 1967 yılından bu yana her yıl düzenli olarak yayınlamaktadır su ürünleri sektörü ile paylaşmaktadır.

3.13.3. TSE (Türk Standartlar Enstitüsü)

Su ürünleri ile ilgili üretim, avcılık, araştırma ve işleme sanayinde kullanılan alet ekipman ve malzeme standartları Türk Standartlar Enstitüsü'nce hazırlanmaktadır.

3.13.4. SHOD (Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı)

Tarihi çok eskiye dayanan ve kısa adı SHOD olan Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, 1928 sonlarında şimdiki adı Harita Genel Komutanlığı olan Geodetic Mesahalar Genel Müdürlüğüne bağlanmış ve onun deniz haritaları şubesini oluşturmuştur. 1950 yılında Seyir ve Hidrografi Dairesi adı altında tekrar Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bağlanarak Kasımpaşa/Haliç'e nakledilmiş, çalışmaları geliştirilerek, modern deniz harbi ile ilgili konulara daha çok önem verilmeye başlanmıştır. 1956'da daire bugün bulunduğu, Çubuklu'daki yerine taşınmıştır. Dairenin adı 1972 yılında Seyir, Hidrografi

ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Günümüzde Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı bulunan bu daire başkanlığı (Anonim, 2020b) deniz araştırma ve faaliyetleri ile ilgili bilgilerin derlenmesi, koordinasyonu ve izlenmesi görevlerini yerine getirilmektedir.

3.13.5. Balıkçılık Alt Yapıları

Su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren gemi ve teknelerin su ve buz gibi önemli ihtiyaçlarının karşılanması, avlanan balıkların karaya çıkışı, denetimlerinin yapılması gibi konularda balıkçı barınakları önemli balıkçılık altyapılarıdır. Ülkemizde bu amaçla kurulmuş çeşitli büyüklüklerde toplam 367 adet balıkçı barınağı bulunmaktadır. Ayrıca bu balıkçı barınaklarımızda toplam 43 adet balıkçı idari binası yapılmıştır (Atalay, 2016).

Su ürünleri kamu hizmetleri; BSGM tarafından GTHB (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) çatısı altında yürütülmekteyken; 2018 yılında yapılan bir düzenleme ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilerek Tarım ve Orman Bakanlığı adını almasıyla bu bakanlık çatısı altında yürütmeye başlamıştır. Su ürünleri hizmetleri, BSGM'nün merkez teşkilatı ve bağlı 42 İldeki Su Ürünleri Şube Müdürlüğü, Su Ürünleri Şube Müdürlüğü olmayan illerde de Hayvan Sağlığı Şube Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

4. SU ÜRÜNLERİ KAMU DESTEKLEMELERİ

Devlet yardımları; üretime yönelik girdilerde üreticiye destek sağlayarak maliyetleri düşürme yardımlarıdır. Bu yardımlar ile, bir işletmenin üretim ya da faaliyet alanını genişletmesi, rekabet gücünü artırması amaçlanmaktadır ve geri ödemesizdir. Su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığına verilecek kamu desteklemelerinin miktarları yıllık olarak Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanan Hayvancılık Destekleme Kararnamesi ile belirlenir. Desteklemelerinden faydalanacak üreticiler

su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı olmak zorundadır (Çavdar, 2009).

Su ürünleri kamu destekleri ile halkın güvenilir gıdaya ulaşması, üreticilere maliyetler konusunda destek olunması, yeni türlerin yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi, üretimin artırılarak sektörde iş olanaklarının artırılması, üreticilerin yeni teknolojilerle üretim yapmalarının sağlanması, üretim sonrası kayıpların azaltılması, işleme tesislerinin teşvik edilerek ürünlerin raf ömrünün uzatılması amaçlanmıştır.

4.1. Erken Cumhuriyet Döneminden Günümüze Su Ürünleri Desteklemeleri

Ülkemizde 1942 yılında Ticaret Bakanlığı ve Halk Bankası tarafından su ürünleri faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik bir çalışma programı hazırlanmıştır. Bu programla, su ürünleri işleme sanayinin kurulması ve balık yağı fabrikalarının kurulması gibi yatırımların kredi ile desteklenmesi yetkisi Halk Bankası'na verilmiştir (Ünal ve Yercan, 2006). 1950'li yıllarda balıkçılığın geliştirilmesi ve sorunların çözümü konusunda bir takım tedbirler alınmıştır.

Bu tedbirler:

- Balık taşımacılığında düşük ücret tarifesi uygulanmıştır.
- Su ürünleri üretim ve avcılığının artırılması için Marshall Yardımından 1949-1950 yılı programında 2 milyon 500 bin dolar tahsis edilmiştir.
- Maliye Bakanlığı tarafından balık üreticilerinden alınan % 12 oranındaki vergi kaldırılmıştır.
- Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsü kurulmuştur.
- Kırmızı havyar kotası kaldırılmıştır.
- İthal edilen balıkçılık makine ve ekipmanlarının temininde kolaylıklar sağlanmıştır.
- Balıkçılığın geliştirilmesi ve üretimin artırılması amacıyla haberleşme (telsiz) sistemi faaliyete geçirilmiştir (Yurtoğlu, 2017).

4.1.1. Ürün ve Yavru Balık Desteklemeleri

Su ürünleri desteklemeleri kapsamında üreticiler; Hasat edilen ürün, yavru balık, yeni türler ve örgütlenme desteklerinden faydalandırılmaktadır. Ayrıca; su ürünleri işletmelerine, %50'si kamu desteği olmak üzere Tarım Sigortası Prim Desteği de verilmektedir. Bunun yanında, üreticilere su ürünleri yatırımlarında kullanılmak üzere yatırım ve işletme kredisi kullanılmaktadır (Çavdar, 2009).

Bakanlar Kurulu Kararı ile ilk defa 2003 yılında su ürünleri yetiştiricilik sektörüne 5 milyon TL destekleme tutarı ayrılmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından bu kapsamda 2003 yılında 127 adet çipura, levrek ve alabalık işletmesine yaklaşık 1 milyon TL destekleme ödemesi yapılmıştır. Su ürünlerine ayrılan avcılık ve yetiştiricilik destekleri hayvancılığa verilen toplam desteğin %1.3'ünü geçmemektedir. Muğla, İzmir, Elazığ, Trabzon, Burdur, Denizli, Kayseri ve Malatya üretim miktarlarına göre su ürünleri desteklemelerinden en fazla yararlanan iller olmuştur (GTHB, 2014).

Su ürünleri desteklemelerinden faydalanmak isteyen üreticilerden Su Ürünleri Kayıt Sistemine kaydolma, yetiştiricilik belgesine sahip olma ve birlik bulunan yerlerde birliğe kaydolma şartı aranmaktadır (Çavdar, 2009).

2003 yılında başlayan ve bir işletme için en fazla 2000 ton/yıl ile sınırlandırılan üretim desteği 2012 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile yayınlanan Tarımsal Destekleme Tebliğinde bu miktar 500 ton/yıl ile sınırlandırılmıştır. Kapasitesi 250 ton yıl⁻¹' a kadar olan işletmelere belirtilen desteklemenin tamamı, 250 ton yıl⁻¹'dan 500 ton yıl⁻¹' a kadar olan işletmelere ise destekleme tutarının yarısı destek olarak ödenmiştir. Organik yetiştiricilik yapan işletmelere de destekleme miktarının %50 fazlası ödeme yapılması uygulamaya geçirilmiştir. Bu amaçla, 2003-2012 yılları arası yetiştiricilik yapan üreticilere toplamda 837.744 milyon TL kamu desteği ödemesi yapılmıştır (GTHB, 2014). Bunun yanı sıra yapılan yavru balık üretimi desteği uygulaması 2012 yılında destekleme kapsamından çıkarılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. 2003-2016 yıllara arasında yapılan su ürünleri destek miktarları (BSGM, 2017)

Yıllar	Desteklenen Ürün Miktarı (kg)	Desteklenen Ürün Tutarı (TL)	Desteklenen Yavru Miktarı (Adet)	Desteklenen Yavru Tutarı (TL)	Toplam Destek Tutarı (TL)
2003	7.219.169	1.072.047	0	0	1.072.047
2004	26.289.604	10.515.842	0	0	10.515.842
2005	39.513.000	28.735.848	200.055.000	10.002.750	38.738.598
2006	63.781.000	47.579.393	225.975.000	11.298.750	58.878.143
2007	92.615.000	71.433.670	365.886.000	18.294.300	89.727.970
2008	106.757.404	72.759.049	442.220.810	19.909.356	92.668.406
2009	120.298.530	90.120.956	519.496.908	25.974.845	116.095.801
2010	150.460.650	112.017.667	703.790.669	35.509.008	147.526.674
2011	172.513.266	126.580.651	902.916.933	54.132.746	180.713.399
2012	147.907.353	93.295.428	159.451.343	8.512.456	101.807.884
2013	165.413.032	104.302.471	0	0	104.302.471

Tablo 1. 2003-2016 yıllara arasında yapılan su ürünleri destek miktarları (devamı)

2014	152.283.836	97.724.408	0	0	97.724.408
2015	150.642.441	96.802.007	0	0	96.802.007
2016	71.148.342	43.473.719	0	0	43.473.719
Toplam	1.466.842.627	996.413.156	3.519.792.663	183.634.211	1.180.047.368

4.1.2. Devlet Destekli Su Ürünleri Sigortası

Denizlerde ve tatlı sularda su ürünleri yetiştiriciliği yapan tesislere yönelik devlet destekli sigorta uygulamasına 2007 yılında başlanmıştır. Bakanlar Kurulu kararı ile denizlerde, göl, gölet ve kaynak sularında yetiştiricilik yapan su ürünleri kayıt sistemine kayıtlı üreticilerin, belirlenen şartları taşımaları koşuluyla, su ürünleri sigorta primlerinin %50'si devlet tarafından karşılanmıştır. Su ürünleri sigorta prim destekleri Bakanlık tarafından izin verilen projeler için geçerli olup, prim sigortaları 5 g ve üzeri balıklar için uygulanmaktadır. Bu kapsamda 2007-2012 yılları arası üreticilere 770 milyon TL prim desteği ödemesi yapılmıştır (Coşkun *vd.*, 2014).

4.1.3. Faiz İndirimli Tarımsal Krediler

Ülke balıkçılığının geliştirilmesine yönelik 1942 yılında Ticaret Bankası ve Halk

Bankası tarafından hazırlanan programa göre yeni tesis kurulumu, işleme, hasat sonrası kayıpların azaltılmasına yönelik yatırımlar, balık yağı tesislerinin kurulumlarında kredi sağlama yetkisi Halk bankasına verilmiştir (Hazar, 1990). Ziraat Bankası tarafından avcılık ve yetiştiricilikte kullanılan araç gereç alımı, yakıt giderleri, ürün sevkiyat malzemeleri alımı kredi kullanım kapsamına alınmıştır (DPT, 2001). Su ürünleri yatırımlarına kredi sağlama yetkisi 1954 yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla Ziraat Bankasına verilmiştir (Benlioğlu, 1955). Günümüzde kredi üst limiti 3 milyon TL olarak belirlenmiş, 2012 yılı itibarıyla yetiştiricilikte %50, işletme kredilerinde ise %25 indirimli kredi verilmiştir. Kredi geri ödemeleri işletme kredisi için 24 ay, yatırım kredileri için 7 yıl olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda 2002-2013 yılları arasında verilen kredilerin miktarları (Coşkun *vd.*, 2014) Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. T.C. Ziraat Bankası Sübvansiyonlu 2002-2013 yıllarında kullanılan su ürünleri kredisi miktarları

Yıllar	Kullandırılan İşletme Kredisi (TL)	İşletme Kredisi Kullanan Üretici Sayısı (Adet)	Kullandırılan Yatırım Kredisi Miktarı (TL)	Yatırım Kredisi Kullanan Üretici Sayısı (Adet)	Toplam Miktar (TL)
2002	1.487.454	-	235.782	-	1.723.236
2003	1.698.389	-	50.529	-	1.748.918
2004	11.119.697	-	232.139	-	11.351.836
2005	17.390.372	1.066	1.397.866	32	18.788.238
2006	28.275.622	1.415	2.647.022	46	30.922.644
2007	65.220.285	2.180	4.632.901	86	69.853.186
2008	110.610.083	4.420	6.145.300	182	116.755.383
2009	145.972.504	6.215	11.881.425	260	157.853.929
2010	201.315.200	8.475	16.746.230	302	228.061.430
2011	221.991.677	3.427	12.007.048	75	233.998.725
2012	46.392.648	1.478	2.069.750	17	78.462.398
2013	121.520.829	1.864	10.838.529	43	132.359.327
Toplam	972.994.760	30.540	68.884.521	1043	1.081.879.25

4.1.4. Kırsal Kalkınma Ekonomik Yatırım Hibe Destekleri

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2011 yılından itibaren uygulamaya konulan Kırsal Kalkınma Ekonomik Yatırım Hibe Destekleri kapsamında su ürünleri işleme ve paketlenme tesislerine yönelik destekleme kapsamında; yeni kurulumlarda ve mevcut tesislerin modernizasyonuna yönelik inşaat ve makine ekipman alımlarında, balıkçı gemilerinde soğuk depo kurulumu, kuluçkahaneler için kuluçka dolabı harcamalarının %50' si Kırsal Kalkınma Ekonomik Yatırım Hibe Destekleri kapsamında desteklenmektedir (GTHB, 2014).

Bu desteklerin 2012 yılı hibe yatırım tutarı gerçek kişiler için üst limit 150.000 TL, tüzel kişilikler için 600.000 TL olarak belirlenmiştir (GTHB, 2014). THB tarafından 2017 yılına kadar Kırsal Kalkınma Ekonomik Yatırım Hibe Destekleri kapsamında Su ürünleri işleme ve

paketlenme tesislerine yönelik 56 adet projeye 16 milyon TL hibe destekleme ödemesi gerçekleştirilmiştir (GTHB, 2017).

4.1.5. İndirimli Akaryakıt Desteği

Denizcilik Müsteşarlığı tarafından 2003 yılında yayımlanan Kararname ile balıkçı tekne ve gemilerine indirimli akaryakıt desteği uygulama yetkisi verilmiştir. Destekten faydalanacak gemi ve teknelerde Türk Uluslararası Gemi Siciline ve Milli Gemi Siciline kayıtlı olma şartı aranmaktadır. Ayrıca akaryakıtı kullanacak geminin jurnaline kullanılan akaryakıtı kaydetme zorunluğu bulunmaktadır. Balıkçı gemilerinin yanısıra ticari yatlar ile yük ve yolcu taşıyan gemiler de destekleme kapsamına alınmıştır. Akaryakıtta Özel Tüketim Vergisi 1 Ocak 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. 2007 yılında indirimden faydalanan 3999 balıkçı gemisine yaklaşık 82 milyon TL destek verilmiş, 2011 yılında ise desteklenen gemi

sayısı 5.358'e çıkmış, destekleme tutarı 137 milyon TL'ye yükselmiştir. İndirimli akaryakıt desteğinden faydalanan gemilerin %86'sını 12 metreden büyük endüstriyel balıkçı gemileri oluşturmuştur (GTHB, 2014).

Akaryakıt desteği avcılık maliyetlerini düşürme amacıyla verilmiş ancak avcılıkta geçen süre artmasına rağmen av miktarında önemli bir artış olmamıştır. Balıkçılara sağlanan akaryakıt desteğinin stoklar üzerinde yıkıcı etkileri olduğundan yakıt desteği, OBP kapsamında stoklar üzerindeki av baskısını artıracığı için verilmesi yasak desteklemeler arasına alınmıştır. DTÖ'ye göre ise yakıt destekleri, stokların çöküş nedenleri arasında birinci sıradadır ve kesinlikle yasaklanmalıdır görüşündedir (Pauly, 2006).

4.1.6. Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılan Desteklemeler

Denizlerdeki balık stokları üzerinde var olan av baskısını azaltabilmek için ilk olarak 2012 yılında balıkçı gemilerini avcılıktan çıkaranlara destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu amaçla 2012 yılında çıkarılan destekleme tebliğine göre, ruhsatlı olarak avcılık faaliyetinde bulunan 10 metre ve üzerindeki SUBİS (Su Ürünleri Bilgi Sistemi)'ne kayıtlı gemiler destekleme kapsamına alınmıştır (GTHB, 2012).

Stokların ve su kaynaklarının korunması amacıyla su ürünleri ruhsat tezkeresine sahip 12 m ve üzerindeki balıkçı gemisi sahiplerine gemilerinin avcılıktan çıkarılması karşılığında, 12-20 m arası gemiler için metre başına 10.000 TL, 21-30 m arası gemiler için 15.000 TL, 31 m ve üzeri gemiler için 20.000 TL destekleme ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır (GTHB, 2014).

Bu uygulama neticesinde 2013 yılında boyu 12 m ve daha uzun olan toplam 364 balıkçı gemisi için destekleme ödemesi yapılmıştır (GTHB, 2013). 2015 yılında filodan çıkarılan 10 m ve daha büyük teknelere sahip olan 191 adet balıkçı gemisi sahibine toplam 22.515.942 TL destekleme ödemesi yapılmıştır (GTHB, 2015).

2017 yılında ise 214 balıkçı gemisi için 22.531.272,60 TL tutarında destekleme yapılarak bu gemilerin avcılıktan çıkarılması sağlanmıştır (GTHB, 2017).

4.2. IPARD Desteklemeleri

IPARD-I programı kapsamında, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanmasının Yeniden Yapılandırılması ve Topluluk Standartlarına Ulaştırılmasına Yönelik Yatırımlar tedbiri altında desteklenen Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması alt tedbiri kapsamında, toplam yatırım tutarı 58.275.680,30 TL olan 19 proje uygulanmış ve 22.501.413,36 TL hibe ödemesi yapılmıştır. Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi tedbiri altında yer alan Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi alt tedbiri kapsamında toplam yatırım tutarı 16.165.480,89 TL olan 21 adet proje uygulanmış ve 6.022.329,13 TL hibe ödemesi gerçekleştirilmiştir (TKDK, 2017). IPARD II 2014-2020 yılları arasında 42 ilde uygulanacak olup, program kapsamında 801 milyon Avro Avrupa Birliği bütçesinden, 244 milyon Avro ulusal bütçeden olmak üzere, toplam 1 milyar 45 milyon Avro hibe destek bütçesi ayrılmıştır (GTHB, 2017).

4.3. Göletlerin Balıkçılığa Kazandırılması Projesi

Su ürünleri açısından atıl durumda bulunan göletlerimizin üretime kazandırılması amacı ile ekonomiye ve istihdama katkı sağlanması yönünde çalışmalara Burdur, Isparta ve Antalya illerinde başlanmıştır. Ülkemiz baraj gölleri, gölet ve dalyan yerleri, avcılık amaçlı kiraya verilmektedir. Bu kapsamda 2018 yılı sonu itibariyle 144 avlanma sahası kiraya verilmiştir. Bunun yanı sıra 15 adet lagünün su ürünleri istihsal hakkı da kiralanmıştır (TOB, 2018).

4.4. Su Ürünleri Üretimini Geliştirme Projesi

Tarım Bakanlığı tarafından, 1980 yılından itibaren uygulanmakta olan balıklandırma

projesi kapsamında mevcut popülasyonun muhafazası ve artırılması, yeni açılan kaynakların en verimli şekilde değerlendirilmesi amacıyla kaynaklarımız program çerçevesinde her yıl balıklandırılmaktadır.

Trabzon Su Ürünleri Araştırma Enstitüsünde yetiştiriciliğe katkı sağlamak amacıyla üretilen 13.818 adet kalkan yavrusu üniversiteler ve özel sektör ile paylaşılmıştır (DPT, 2007). Su kaynaklarını balıklandırma çalışmaları kapsamında 2003-2013 yılları arası 49,8 milyon adet sazan yavrusu, 10.000 adet mersin balığı yavrusu, 50.000 adet kalkan yavrusu 547 adet su kaynağına bırakılmıştır (GTHB, 2013).

Tarım Bakanlığı tarafından su kaynaklarını balıklandırma programı çerçevesinde 2016 yılında 56 ilde 561 adet su kaynağına toplam 5 milyon adet yavru sazan balığı bırakılmıştır (GTHB, 2016).

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından stoklarının takviyesi ve balık üretiminin artırılması amacıyla 2018 yılında üretimi gerçekleştirilen 6.000.000 adet sazan yavrusu üretilerek 60 ilde 685 adet göl ve gölete bırakılmıştır. Yine aynı program çerçevesinde 30.000 adet granyöz, 300.000 adet çipura ve 300.000 levrek yavrusu denizlere salınmıştır. Balıklandırma çalışmaları kapsamında son on yılda toplam 51.000.000 adet sazan balığı, 10.000 adet mersin balığı, 103.000 adet kalkan, 5000 adet Karadeniz alabalığı, 628.000 adet çipura-levrek ve 30.000 adet granyöz yavrusu su ürünleri kaynaklarına balıklandırma yapılarak doğal stok dengesi korunmaya çalışılmıştır (TOB, 2018).

5. SONUÇLAR

Cumhuriyet döneminin ilk su ürünleri teşkilatı 1934 yılında kurulan Deniz Mahsulleri ve Avcılığı Genel Müdürlüğü beklenen performans gösteremeyince 1939 yılında kapatılmıştır. Bundan 11 yıl sonra 1950 yılında Balıkçılık ve Avcılık İşleri Genel Müdürlüğü, 1952 yılında Et ve Balık Kurumu kurulmuştur. Yaklaşık 15 yıl sonrada (1965 yılı) bugünkü kamusal örgütlenmenin temeli olarak

değerlendirilebilecek olan Tarım Bakanlığı bünyesinde Su Ürünleri Şube Müdürlüğü ihdas edilmiştir. Su ürünleriyle ilgili ilk önemli yasal mevzuatta 1971 yılında çıkarılan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu olmuştur. Aynı yıl kurulan Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ve Bölge Müdürlükleri Türkiye'nin bu alandaki o yıllara kadar olan en önemli kamusal örgütlenmesi olmuştur. Yaklaşık 100 yıllık süreçteki gelişmelerden, Türkiye'nin su ürünleri kamusal örgütlenmesinin daha çok deneme-yanılma yoluyla ve zamanın gereklerine uygun olarak değiştirilen bir gelişim süreci geçirdiği anlaşılmaktadır. Su ürünlerine, Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar farklı isimler altında teşvikler ve düşük faizli kredi destekleri sağlanmıştır. Bu desteklerden bazılarının öngörülemeyen olumsuz sonuçları da olmuştur. Örneğin; 1970'li ve 1980'li yıllarda balıkçı teknesi ve balık unu fabrikası için verilen desteklerin, aşırı avcılık nedeniyle stokların azalmasında önemli rolü olmuştur. Diğer taraftan özellikle yetiştiricilik tesisi yatırım destekleriyle işletme ve üretim desteklerinin, su ürünleri sektörünün gelişimini önemli ölçüde etkilediği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler neticesinde Türkiye, FAO verilerine göre Dünya'da su ürünleri yetiştiriciliğinde özellikle alabalık, çipura ve levrek üretiminde en çok büyüyen üçüncü ülke konumuna gelmiştir (Coşkun vd., 2014). Avrupa'da ise alabalık üretiminde birinci sırada, çipura ve levrek üretiminde ise üçüncü sırada yer alarak büyük bir başarı göstermiştir. Elde edilen üretimin çok büyük bir kısmı ihraç edilerek önemli bir döviz girdisi sağlanmaktadır. Mevcut kamusal örgütlenme, sağlanan destekler ve özellikle kültür balıkçılığındaki gelişmeler göz önüne alındığında Türkiye'deki su ürünleri sektörünün başarılı bir ivme gösterdiği söylenebilir. Ancak, gerek denizler gerekse içsularda uygulanmakta olan balıkçılık yönetimi için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir.

AÇIKLAMA BİLDİRİMİ

Yazarlar bu makalede çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

ORCID Numaraları

İsmet AK:

 <https://orcid.org/0000-0002-7196-1103>

İsmet BALIK:

 <https://orcid.org/0000-0003-2168-8572>

6. KAYNAKLAR

DPT, 2001. *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Su ürünleri ve su ürünleri sanayii özel ihtisas komisyon raporu.* DPT Yayın No. 2575, Ankara.

Aksungur, M., (2004). Ülkemiz su ürünleri teşkilat yapısı tarihi gelişimi. *Sümae Yunus Araştırma Bülteni* 4(1): 12-15.

Yurtoğlu, N., (2017). Erken Cumhuriyet dönemi ve sonrasında Türkiye’de balıkçılık faaliyetleri (1923-1960). *Tarih İncelemeleri Dergisi* 32(1): 233-263.

Saygun, K., (1951). Su Ürünleri Kongresi. *Türk Ekonomisi* 93: 76-81.

İnal, F., (1955). Et ve Balık Kurumunun Faaliyetleri. *Türk Ekonomisi* 139: 13-15.

Anonim, (2020a). <https://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=tarihce>.

Anonim, (2020b). http://www.shodb.gov.tr/shodb_esas/index.php/tr/genel/tarihce.

Arpa, H., 2003. Su Ürünleri Sektöründe Kamu Örgütlenmesi. AB’ne Üyelik Sürecinde Su Ürünleri Sempozyumu, 16 Ekim 2003, s. 54-59, Ankara.

Atalay, M.A., (2016). Türkiye Balıkçılığında Avlanma Düzenlemeleri. In “II. Marmara Denizi Sempozyumu Bildiriler.” (E.C. Kahraman, ed.), Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları Yayın No: 95, 169-171, İstanbul.

Benlioğlu, A., (1955). Neden Balıkçılık Yapamıyoruz. *Türk Ekonomisi* 142: 105-109.

BSGM, (2017). Su Ürünleri İstatistikleri, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Çavdar, Y., (2009). Su ürünleri yetiştiriciliğinde desteklemeler. *Sümae Yunus Araştırma Bülteni* 9 (1): 13-14.

Coşkun, F., Patrona, K., Metin, A., 2014. *Su Ürünleri Yetiştiriciliği Sektör Raporu*, Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Merkez Birliği, Ankara.

DPT, 2007. *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. DPT Yayın No. 2719, Ankara.

GTHB, 2012. *2012 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

GTHB, 2013. *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

GTHB, 2014. *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

GTHB, 2015. *2015 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

GTHB, 2016. *2016 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

GTHB, 2017. *2017 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

Hazar, N. (1990). *Kooperatifçilik Tarihi*, 513 s, Ankara, Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları.

Pauly, D., 2006. *Catching more bait: A bottom-up re-estimation of global fisheries subsidies (2nd version)*. Fisheries Centre, University of British Columbia, Fisheries Centre Research Reports, Rapor No: Cilt 14, Sayı 6, Canada.

Resmi Gazete, 1991. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 9.08.1991 tarih 20955 sayılı Resmi Gazete.

Resmi Gazete, 2011. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında 3.06.2011 Tarih ve 639 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 8/6/2011 tarih ve 27958 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

TKDK, 2017. *Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Stratejik Planı 2017-2021*. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Ankara.

TOB, 2018. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara.

Ünal, V., Yercan, M., (2006). Türkiye’de su ürünleri kooperatifleri ve balıkçılar için önemi. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi* 23(1-2): 221-227.